

עולמו של שמואל בק

עם תערוכתו במוזיאון הלאומי של גרמניה המערבית

ארנסט לנדאו

אמנות חסרת מנוח ותובענית, יאמרו אחדים, בהירות מעולפת במרירות — יאמרו האחרים — מכל מקום לא תוכל להשתעמם בתערוכה גדולה זו.

יצירותיו של שמואל בק נעדרות אשליות, זהו ריאליזם במשמעותו הגבוהה הנובע מתוך מקור מוסרי חסר פשרות.

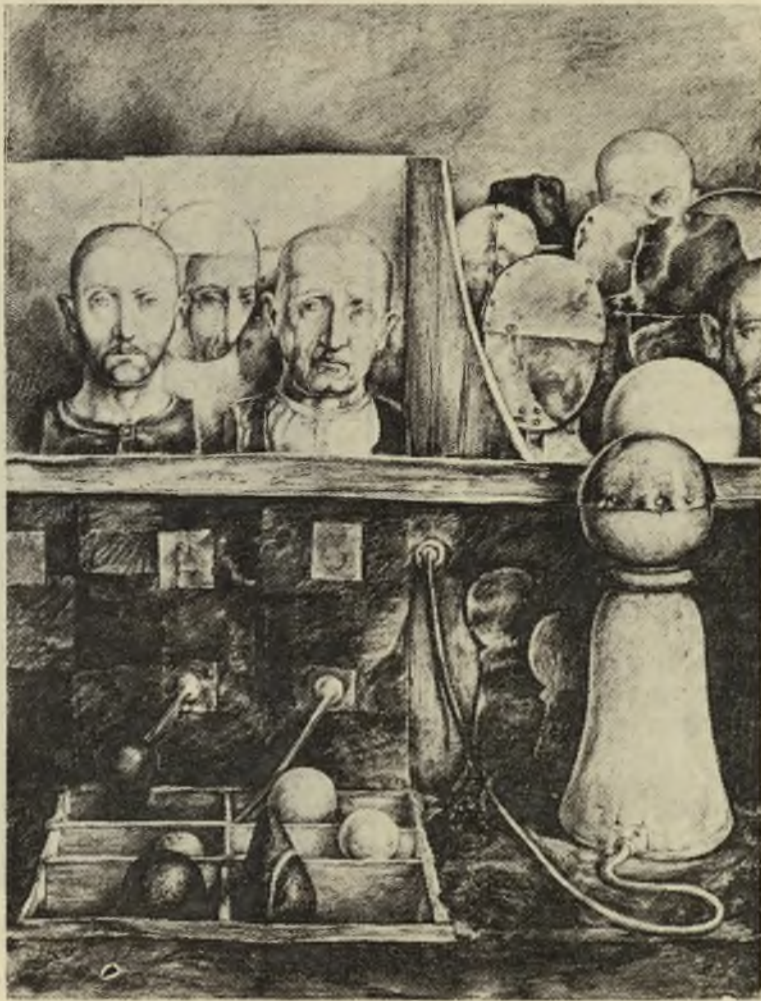
העולם המעוצב ביצירתו של בק שוקע ומתפורר. העיקרון המנחה את האמן: יצירת דו"ח על מחלה שנועד לסייע לרופא להעניק טיפול נכון בחולה.

בק נאבק באלה המנסים להסתיר את האימה ולהדחיק אותה תוך אמונה שאין לה כביכול יותר כל תקומה.

כנגד זאת, קמים להתייח ביצירותיו מהים ושבים אל תודעתנו, תובעים דין וחשבון, מציגים את השאלה הנצחית: מדוע? שאלה שאיש טרם מצא לה תשובה!

הוא עורך עימות בינינו לבין הקרבנות, הוא מראה לנו מי הם היו ומה היה עולמם. לאחדים מהם — מבט תמים ואדיש, האחרים יודעים, רואים אותנו, ומרוחקים — הם מביטים בנו בבוז. פנינו אלה יגרמו חרגשות כבדות לצופים ולמבקרים, וזוהי כוונתו האמיתית של שמואל בק.

בדרך זו תורם הוא תרומה הומנית הכרחית, הוא מחזיר אלינו את העבר בדי שישרת בכנות את הנסיון להעמיר במיבחן את ההיסטוריה, ללא התחשבות בתפקיד שמילא בה כל אחד מאתנו. עבודות אלה רוויות משמעות סימבולית עמוקה: בתי הערים שלו דומים לבתי המוות כפי שתוארו

שמואל בק

ביצירתה של גלי זק"ש — אחותו הרוחנית של בה עיר בדמדומים, באמצעה מזדקרות מצבות כשני נרות דולקים. עשן עולה מן הלהבות, הוא אחת מיצירותיו הגדולות של אמן זה, המצויינת מזכיר את העשן האפל והדשן של המשרפות. בנונים חומים נושאת את השם "זכור": מתוארת פורטרט, קבוצה, נוף או טבע דומם — כולם

האם בק הוא פסימיסט, ילד השקיעה, איש ה"אפוקליפסה"? האם הוא נושא בשורת חורבן? עולמו הסמלי העמוק איננו מאפשר אישור ל"אינטרפטציה כזאת. העמדתו של האמן באור כזה פירושו הבנה מסולפת של המסר שלו, לעשות את יצירתו פשטנית, להדביק לה תווית ולהתעלם מן ההיבטים האקסטואליים תמיד שביצירתו. בק הוא אמן מתריע. אנשים כאלה חייבים להמר על היותם בלתי מובנים לסביבתם. הם עושים זאת מתוך אהבה, ואוהבים אינם מאבדים תקי וזה.

הם מתריעים כי אינם רוצים שהאנושות תחרב בגלל טעות אנושית.

המוטיב הבולט ביצירתו של בק הוא הפחד מפני טעותו הגורלית של האדם, זהו קול החזון שבמכי חולו.

אנו זקוקים לפחד כדי לשים גבולות נכונים ומוגדרים לפעולתו של האדם, כדי שנכיר את הסכנות במלוא קומתן. יצירתו של בק מדברת, בצורה ראשונית של אמונה — מחאה נגד האל המתעלם מעולם של עוינות ואי צדק למרות כוחו האלוהי. אבל נקודת המוצא היא שאלוהים עוזר רק למי שמוכן לעשות את הנדרש למען עצמו וכאשר אתה הנך הראשון המתחיל בכך.

זהו איפוא היסוד התובעני של שמואל בק המתגלה לעיני המתבונן ביצירתו.

הוא בא לערער את שביעות הרצון העצמית ול"התרע" על התמכרות לאילילים בני זמננו שפעולתם רעה.

זוהי קריאת-תביעתו, של אמן-הומניסט, שאיננה מטעה.

מגרמנית: עזריאל קאופמן
(מתוך הקטלוג של התערוכה
27.11.77 — 29.1.78)

את מדור האמנויות הגיש
עזריאל קאופמן

ה מ ס ע

פות בגלילות אשר ישבו בצל העץ. ילד או שניים עמדו ליד הברז, השומר נמנם על כיסא קש ישן.

"אבו ח'יזראן ממחר היום!"

כן, הג' רדא מחכה, אם אחר יפטר אותי."

"הג' רדא לא יפטר אותך, אל תחשוש. לא ימצא בחור כמוך." "הבחורים ממלאים את הארץ כפטריות, ורק רמו אחד בידו ויעוטו עליו כזבובים."

"מה אתה נושא עימך?"

"נשק! טנקים ושיריוניות! שישה מטוסים ושני תותחים!" פריך האיש בצחוק ואבו ח'יזראן נטל את הנגירות בוריות וחש החוצה. "עברנו את המחסום הראשון" אמר בלבו כשהוא נכנס לחדר אחר. מקץ דקה אחת יצא מן החדר השני, וכהרף-עין שאג המנוע, והחל קורע את הדממה מעל צפואן. הוא יצא לדרך.

כאשר שעטה המכונית, מותירה אחריה פס של ענני אבק, היו פניו המאובקים של אבו-ח'יזראן שטופים זיעה. השמש יקדה בעוזו והאוויר היה לוהט וספוג אבק דק כקמח: "מעולם לא נתקלתי במוג'אוויר כזה". התיר את כפתורי חולצתו ואצבעותיו נגעו בשער חזונו השופע הרטוב. הדרך נת-יישרה והמכונית שוב לא גיטלטה. הגביר את המהירות והמחוג הסתער קדימה ככלב לבן הקשור אל יתד.

הביט קדימה בעיניו הטובלות בזיעתו וניגלה ראשה של הגבעה הקטנה. מעבר לגבעה הזו תסתתר צפואן ושם שומה עליו לעצור. הוסיף ללחוץ ברגלו על הדרושה והמכונית טיפסה בלי להאט. הוא חש ששריר רגלו מתקשה וכמו עומד להיקרע. האדמה אצה מתחתיו, המכונית שאגה והזוגית הבהיקה כנגד עיניו הבווערות מויעה. פיסגת הגבעה עדיין רחוקה כנצח. הוי אלי היקר, הכל-יכול, כלום ראש גבעה אחת יגרום לכל הרגשות האלה הגועשים בעורקי, השופכים את אישם על עורי המזוהם בבוץ זיעה מלוחה? אלי הגדול, שלא היית עמי מעולם, שלא הבטת בי מעולם, שאני לא מאמין בכך כלל: כלום תהיה כאן אך הפעם הזאת? הפעם הזאת בלבד?

פלבל בעיניו במהירות כדי להסיר את הזיעה מעפעפיו וכאשר פקחן שוב עמדה הגבעה מנגדו. הגיע לפסגה וכיבה את המנוע. הניח למכונית להחליק מעט, אחר-כך עצר אותה וקפץ מן הדלת אל גב המיכל.

מרואן יצא ראשון. הרים את זרועותיו ואבו-ח'יזראן משכו בתנועות מגושמות והניחו שרוע על גב המיכל. אבו-קייס הוציא את ראשו וניסה לצאת אך משלא הצליח, הושיט את זרועותיו והניח לאבו-ח'יזראן למשוך אותו. אסעד יצא בכוחות עצמו. הוא היה בלי חולצה.

התיישב אבו-ח'יזראן על גב המיכל הלהט והתנשם בכבדות. נדמה היה עליו שהוקין בכמה שנים. בינתיים החליק אבו-קייס באיטיות על הגלגלים והשתרע מלוא קומתו בצל

המכונית. אסעד עמד רגע קט שואב אוויר מלוא ראותיו, נדמה היה שביקש לומר דבר-מה. — "אוף! האוויר כאן קר ממש!" אמר לבסוף.

היו פניו סמוקים ורטובים ומכנסיו שטופי-זיעה; חזונו מוכ-תם היה בחלודה ודמה לחזה מגואל בדם. מרואן קם וירד באיטיות בסולם הברזל. היו עיניו אדומות וחזונו צבוע בחלודה. בהגיעו לאדמה הניח את ראשו על ירכו של אבו-קייס ומתח את גופו באיטיות לצד הגלגל. רגע לאחר מכן הלך אסעד בעקבותיו ולבסוף אבו-ח'יזראן. שניהם ישבו וראשיהם על ברכיהם המקופלות.

"זה היה מפחיד?" שאל אבו-ח'יזראן לאחר שהות-מה. איש לא השיב. השיט מבטו על פניהם החיוורים החתומים; לולא חזונו המתרום של מרואן ולולא נשימתו השורקת של אבו-קייס היה חושב אותם למתים.

אמרתי לכם שבע דקות. זה לא נמשך יותר משש". הביט בו אסעד בקרירות, בעוד מרואן פקח את עיניו מבלי שייבט בדבר-מה. אבו-קייס סובב את פניו לצד אחר.

"אני נשבע לכם בהן צדקי שש דקות! הבט בשעון, אסעד! שש דקות בדיוק! הבט! מדוע אתה לא רוצה לה-ביט? אמרתי לכם, אמרתי מההתחלה, ועכשיו אתם חושבים שרימתי אתכם... הגה השעה הבט."

הרים מרואן את ראשו והשעינו על זרועותיו, הוא הביט, בהטותו את ראשו קלות לאחור, בכיוון אבו-ח'יזראן. לא גראה שראה בבירור.

"האם ניסית לשבת שש דקות?"

"אמרתי לכם..."

"וזה לא היה שש דקות."

מדוע לא תביט בשעון? מדוע? הבט בו ותפסיק לנעוץ בי עיניים כמשוגע!"

"שש דקות", אמר אבו-קייס, "כל הזמן ספרתי, מאחד לשי-שים. ספרתי שש פעמים... בפעם האחרונה ספרתי לאט מאוד". הוא דיבר בקול נמוך ואיטי.

"מה לך אבו-קייס? אתה חולה?" שאל אסעד. "אני? לא. אני רק נושם את מנת חלקי באוויר."

עמד אבו-ח'יזראן וניער את החול מוכנסיו, אחר-כך נתן את ידיו על מותניו והעביר את מבטו על פני השלושה: "בואו נלך. אסור לבזבו זמן. לפניכם בית-מרחץ תורכי נוסף עוד מעט."

התנער אבו-קייס ושם פניו לעבר תא הנהג, אסעד טיפס על סולם הברזל ואילו מרואן נשאר יושב בצל.

"אתה לא רוצה לקום?" אמר אבו-ח'יזראן. "אולי נגוח מעט?"

"נגוח מספיק כשנגיע, לא לפני כן", צעק אסעד מלמעלה. אבו ח'יזראן הפליט צחוק רם וטפח על כתפו של מרואן: "בוא, שב לצד אבו-קייס. אתה רזה ולא תפריע לנו. אתה עייף מאוד."

מרואן קם ועלה לשבת לצד אבו-קייס. אבו-ח'יזראן הפריח צעקה בטרם יסגור את הדלת:

"לבש את חולצתך אסעד, אחרת תישרף בשמש!" "אמור לו שישאיר את מכסה התנור פתוח, אולי יתקרר", אמר מרואן.

"השאר את מכסה המיכל פתוח!" שב וצעק אבו-ח'יזראן ברוח בדוחה.

המנוע הרעים והמכונית הגדולה החלה מלבה מאחוריה קו של ערפל שהיה מתרומם ונמוג בשרב ●

מערבית: רניאלה ברפמן, יאני דמיאנוף

חברת מגדלי "פריזה" בע"מ

יצואן מצטיין 1968

מופז מוצרי "פריזה" בע"מ

יצואנים

יצרני

פלחי ומיצי הדרים

שימורי ירקות ופירות

חדרה • ת.ד. 91 • טל. 063-32627/8/9

טלקס 46314